

Mõistet on kritiseeritud nii tehnoloogilise determinismi kui ka põlvkonnasest digitaalset kihistumist eirava üheülbalse lähenemise pärast. Sellegipoolest on digipõlvkond kasutatav heuristilise mõistena, kõrvutamaks noorte meediakasutust varasemate generatsioonide omaga.

Mina. Maailm. Meedia

Sotsiaalseid põlvkondi on nende sügavalt kvalitatiivse olemuse tõttu keeruline kvantitatiivselt piiritleda ja empiiriliselt mõõta. Samas pakuvad üksnes suurevalimilised elanikkonna uurimused võimalust teha eärühmade erinevuste kohta statistiliselt usaldusväärseid üldistusi.

Meie analüüs põhineb poolteist tuhandet 15–79-aastast Eesti elanikku hõlmava küsitluse «Mina. Maailm. Meedia» 2002., 2011. ja 2014. aasta etapi andmetel. Andmestik võimaldab jälgida suhtelist kiirust, millega põlvkondlikud rühmad kodustavad uut meediatehnoloogiat ja haaravad selle pakutavatest võimalustest osaleda poliitika- ja majandussfääris. Ühtlasi saame vastata küsimusele, kui võrd õigustatud on noorte nimetamine digitaalseks põlvkonnaks.

Kaks peamist rühma

Esmalt jagasime valimi kuueks, nii et igasse vanuserühma langeb kümme sünniaastat – see lubab vaadelda sünnikohorte üheksa aasta jooksul, perioodil 2002–2011.

Noorim, aastatel 1987–1996 sündinute põlvkond, oli 2011. aastal infotehnikaga kõige paremini varustatud, hindas kõrgeimalt oma arvutikasutuse oskust ning kasutas kõige aktiivsemalt interneti õpinguteks ja/või tööks. Interneti kasutamises poliitika- ja majandusväljal osalemiseks polnud noorimad siiski juhtpositsioonil, mis osaliselt tuleneb elukaarel paiknemisest. Nimelt ei pruugi 15–24-aastaste jaoks näiteks töö- või eluaseme otsimine internetis olla igapäevane tegevus.

Vanuselt järgmine, aastatel 1978–1987 sündinute põlvkond oli 2002. aastal noorematega väga sarnane suhtelise kapitaliseerituse ja osalusaktiivsuse poolest. Üheksa aastaga suutis see põlvkondlik rühm tõusta enamikus näitajates ning säilitada internetipõhisel poliitika- ja majandusväljal eeliseisundi, tõi 25–34-aastastena *online*-osalemises selgelt juhtkohale.

Ligilähedaselt sama suundumust on märgata aastate 1968–1977 sünnikohordis – nende ressursi- ja osalustase oli aastal 2011 märkimisväärselt üle keskmise. 35–44-aastastena olid nad poliitika- ja majandusväljal osalemises esimesel kohal.

Aastatel 1958–1967 ja varem sündinute põlvkondades kasvas üheksa aastaga oluliselt nii internetikasutajate osakaal kui ka selle kodus kasutamise võimalus, kuid nende vanuserühmade kasutusoskuste ja -aktiivsuse suhteline kesisis paistab nooremate taustal paraku veel selgemalt välja.

Digitaalses kihistumises ning internetipõhisel poliitika- ja majandusväljal osalemises jookseb jõuline eraldusjoon seega 1968–1996 sündinute ja neist vanemate kohortide vahel.

Põlvkondlik elustiil

Meediakasutuses väljenduvat põlvkondlikku elustiili ja haabitust vaatleme 2014. aasta andmetel. Ülevaatlikkuse nimel jagasime vastajad nelja vanuserühma:

18–32-aastased, sündinud 1982–1996, kelle kujunemisaastad jäävad Eesti taasiseseisvumise aega;

33–47-aastased, sündinud 1967–1981, kes kogesid kujunemisaastail mitut ühiskonnakorda;

48–62-aastased, sündinud 1952–1966, kes sotsialiseerusid nõukogude ajal;

63–77-aastased, sündinud 1937–1951, kelle kujunemisaastad jäid varasesse nõukogude aega.

Nelja eärühma meediakasutuse analüüs toob esile selged põlvkondlikud erinevused (vt joonist). Traditsiooniliste meediakanalite (ajalehtede, raadio ja TV) kasutamises on vanuserühmade vahed väiksemad, ent siiski statistiliselt olulised.

Uue meedia, eriti aga sotsiaalmeedia kasutamises käriseb põlvkondade lõhe silmanähtavalt suuremaks. Märkimisväärsimad erinevused ilmnevad sotsiaalmeedia kasutamise mitmekülguses ning interneti kasutamises suhtlemiseks ja eneseväljenduseks – need näitajad langevad vanuse lisandudes järsult.

Samas nähtub kvalitatiivsetest uuringutest ilmekalt, et viimastel aastatel on üha enam vanemaalisi internetikasutajaid avastanud sotsiaalmeedia, mistõttu on nii sellest kui ka teistest veebisuhtlust võimaldavatest keskkondadest (nt Skype'ist) saanud pere eri põlvkondade liitja või taasühendaja.

Näiteks intervjueris Virge Tamme oma magistr töö raames peresid, kus kolme generatsiooni esindajad kasutavad üksteisega suhtlemiseks muuhulgas veebikanaleid. Selgus, et selline

suhtlusviis on eriti oluline vanavanematele, võimaldades neil olla sagedasemas ja lähedasemas kontaktis laste ja lastelastega.

Ehkki nooremate põlvkondade esindajate hulgas on sotsiaalmeedia kasutajaid rohkelt, näitavad uuringud, et endiselt on ka noorimas eagrupid piisavalt neid, kes ei ole kunagi sotsiaalmeediat kasutanud või kes on selle (eelkõige Facebooki) kasutamisest mingil põhjusel loobunud.

Sel puhul seostatakse sotsiaalmeediat sageli ajaraiskamisega, selmet kasutada seda hoopis olulisemaks, näiteks töötamiseks või õppimiseks.

Birgit-Helis Heinsalu intervjuudest Facebooki kasutamisest loobujatega ilmnes muuhulgas, et eelkõige kipuvad Facebooki ajaraiskamisega seostama need noored, kes oma varasematest kasutusharjumustest rääkides kasutasid enda kohta väljendit Facebooki-sõltlane.

Lisaks erinevad suhtlusportaali mittekasutajad kasutajatest üldiste meedia- ja ajakasutuse eelistuste, sotsiaalsete suhete ning privaatsusesse suhtumise poolest. Näiteks on neile omane vähene uudishimu polvõõraste inimeste ja nende elus toimuva vastu, aga ka soovimatus oma eraelu publikuga jagada. Samuti ei vasta suhtlusportaalid mittekasutajate infovajadustele ega -eelistustele, mistõttu need kanalid ei kuulu nende meediarepertuaari.

Meediapõlvkonnad

Neli vanuserühma erinevad suundumustelt piisavalt, et saaks kõnelda meediapõlvkondadest.

Kaks vanemat vanuserühma on jäänud paljuski truuks traditsioonilistele kanalitele, mida nad harjusid kasutama lapse- ja nooruspölvdes, ning ilmutavad teatud tõrksust uute tehnoloogiate omaks võtmisel. Kahtlemata kannavad aastatel 1937–1951 ja 1952–1966 sündinud tunnusooni, mida meediauurijad omistavad vastavalt raadio-trükimeedia- ja TV-põlvkonnale. Samas on kahe vanema rühma omavaheline sarnasus ja eristumine kahest nooremast vanuserühmast sedavõrd silmatorkav, et õigustada nende nimetamist kokku traditsioonilise meedia põlvkonnaks.

Noorim, aastatel 1982–1996 sündinute rühm ilmutab mitmeid erialakirjanduses digitaalsele põlvkonnale omistatavaid jooni, eeskätt ulatuslikku veebikasutust suhtluseks ja eneseväljenduseks. Eelmisest põlvkonnast eristab neid eelkõige silmanähtavalt aktiivsem nutiseadmete ja sotsiaalvõrgustike kasutus. Muuhulgas nähtub, et sotsiaalmeediast on paljude selle põlvkonna esindajate jaoks saanud väga oluline uudiste- ja infokanal, moodustades keskse osa nende infoväljast.

Olgugi et noored on varmad sotsiaalmeediat kasutama ning veedavad seal iga päev hulga aega, iseloomustab enamikku siiski pigem passiivne jälgimine. Oma arvamuse ja mõtete avaldamine ning ühiskondlikult olulistel teemadel kaasarääkimine on ka sotsiaalmeedias jäänud enamjaolt väikesearvulise, kuigi kohati üsna valjuhäälese vähemuse ülesandeks.

Aastatel 1967–1981 sündinud kannavad endas nii traditsioonilise meedia põlvkonnale kui ka digitaalsele põlvkonnale iseloomulikke omadusi, jäädes mitme uue meedia kasutuse tunnuse poolest selgelt vahepeale ning sarnanedes võrguväljaannete ja uudisteportaali jälgimises noorima earühmaga. Seetõttu võime seda vanuserühma pidada puhverpõlvkonnaks.

Pidevas muutumises

Niisiis võib mõnda, et vanemate earühmade taustal on noorte digipõlvkonnaks nimetamine teatud määral õigustatud, samas jäävad selle põlvkonna piirid ähmaseks, ulatudes mõne näitaja poolest 1960ndate lõpus sündinuteni. Meedia rolli sotsiaalsete põlvkondade kujunemises – põlvkonnastumises – tasub seega näha sujuva kultuurilise protsessina, sel sajandil meediapõlvkondade järkjärgulise digitaliseerumisenä.

Ilmselt ei tulene erinevused põlvkondade ja meedia suhetes üksnes sellest, millise meediatehnoloogiaga vastuvõtlikkus eas kokku puututakse. Lisaks elukaarel paiknemisele mängib rolli inimese kohanemisvõime, mis on tõenäoliselt eriti hea puhverpõlvkonnal – praegustel noorematel keskealistel, kes kogesid kujunemisaastail mitut ühiskonnakorda ning võivad seetõttu olla võrdlemisi avatud igat laadi uuendustele.

Veronika Kalmus on TÜ ühiskonnateaduste instituudi sotsioloogiaprofessor.

Andra Siibak on TÜ ühiskonnateaduste instituudi meediauurigute vanemteadur.

ARVAMUS

KIRJUTA TOIMETAJALE

LIITU UUDISKIRJAGA

ja ole kursis huvipakkuvate uudistega!

E-posti aadress

LIITU